

פרקים שנלמדו: בראשית כ"א (גירוש הגר), כ"ב (עקדת יצחק), כ"ג (קניית מערת המכפלה)

סיכום שיעור

- חזרה על שאלות בגרות בפרק כ"א – ההבטחות של אלוהים לאברהם לגבי שני בניו: יצחק יהיה היורש שימשיך את אברהם ("כי יצחק יקרא לך זרע"), וישמעאל יהפוך לעם גדול ("לגוי אשימנו"). יש להתבסס על פסוקים י"ב-י"ג.
- מעמד בכיר של יצחק על פני ישמעאל – יצחק מקבל את הבכורה למרות שישמעאל הוא הבכור לפי חוקי הירושה. המילה "וגם" בטקסט מדגישה שהעיקר הוא יצחק, וישמעאל מקבל תוספת. ישמעאל מנושל מהירושה.
- ראיות לקושי של אברהם בגירוש הגר וישמעאל – (1) "וירע הדבר מאוד בעיני אברהם על אודות בנו" (כ"א, י"א) – בקשת שרה לגרש לא מוצאת חן בעיניו. (2) אברהם נותן להגר לחם וחמת מים ושם על שכמה – דאגתו לצידה ושתייה מעידה שקשה לו.
- הקושי הרגשי של הגר במדבר (כ"א, ט"ז-י"ז) – שתי דוגמאות: (1) הגר יושבת מרחק קשת עין מבנה כדי לא לראות במותו. (2) "ותשא את קולה ותברך" – בכי מתוך ייאוש.
- עקדת יצחק (פרק כ"ב) – אלוהים מנסה את אברהם ומצווה עליו להקריב את יצחק. הציווי ניתן בצורה הדרגתית: "את בנך, את יחידך, אשר אהבת, את יצחק" – מהכלל אל הפרט, כדי להכין את אברהם לאט לאט.
- "לך לך" מופיע שוב – כמו בפרק י"ב ("לך לך מארצך"), גם כאן אלוהים אומר "לך לך אל ארץ המוריה". המוריה הוא הר ליד ירושלים.
- ריבוי פעולות בפסוק ג' – שישה פעלים בפסוק אחד (וישכם, ויחבוש, ויקח, ויבקע, ויקם, וילך) מעידים על סערת רגשות של אברהם. שני פירושים אפשריים: (1) הידור מצווה – אברהם עושה הכל בעצמו מתוך מסירות לאלוהים. (2) עיסוק בפעולות כדי לא לחשוב על המשימה הנוראה.
- שרה נעדרת מהסיפור לחלוטין – אין לה מילה בפרק העקדה. פרשנים קושרים בין העקדה למותה בפרק הבא.
- "וילכו שניהם יחדיו" חוזר פעמיים – לפני שאלת יצחק ואחריה. בפעם הראשונה מדובר בהליכה פיזית, בפעם השנייה (לפי פרשנים) – הליכה בהסכמה, אחרי שיצחק כנראה מבין שהוא הקורבן.
- יצחק משמיט את המאכלת מהשאלה – שואל על האש והעצים אבל לא מזכיר את הסכין. אולי מפחד, אולי כבר מבין שהוא הקורבן.
- "הנני" מופיע שלוש פעמים – (1) לאלוהים, (2) ליצחק, (3) למלאך ה'. הביטוי מראה את הקונפליקט של אברהם בין נאמנות לאלוהים לבין אהבת בנו. בסופו של דבר, אברהם בוחר את אלוהים.
- מלאך ה' עוצר את העקדה, לא אלוהים עצמו – אלוהים שולח את אברהם למשימה, אבל המלאך הוא שעוצר ומברך. מכאן ואילך אלוהים לא מדבר יותר עם אברהם באופן ישיר. פירוש חתרני: אולי אלוהים מאוכזב שאברהם לא התנגד, כמו שהתנגד על סדום ועמורה.
- יצחק נפרד מאברהם לאחר העקדה – בפסוק י"ט, אברהם חוזר לבדו לבאר שבע. יצחק לא חוזר איתו, ומכאן אין יותר מגע ביניהם.

- **קניית מערת המכפלה (פרק כ"ג)** – שרה מתה בקרית ארבע (חברון). אברהם סופד לה ומבקש לקנות חלקת קבר. הוא מתעקש לשלם למרות שבני חת מציעים לו בחינם. המילה המנחה בפרק: השורש "נתן" – אברהם מתכוון "תמכרו לי", בני חת מתכוונים "ניתן לך בחינם".
- **אברהם משלם מחיר מופקע (400 שקלי כסף)** – כדי שהשטח יהיה בבעלותו לצמיתות ויוכל להעביר אותו לצאצאיו. זו עדות כתובה ראשונה לרכישת קרקע בארץ ישראל.

רשימת מילים

- **מילה:** וירע
- **תרגום:** היה קשה / לא מצא חן
- **פרק ופסוק:** בראשית כ"א, י"א
- **הקשר:** תגובת אברהם לבקשת שרה לגרש את הגר וישמעאל

- **מילה:** וישכם
- **תרגום:** קם מוקדם בבוקר
- **פרק ופסוק:** בראשית כ"ב, ג'
- **הקשר:** אברהם קם מוקדם לבצע את ציווי העקדה; גם בכ"א, י"ד בגירוש הגר

- **מילה:** ויחבוש
- **תרגום:** הכין / שם אוכף על (החמור)
- **פרק ופסוק:** בראשית כ"ב, ג'
- **הקשר:** אברהם מכין את החמור לדרך אל ארץ המוריה

- **מילה:** ויבקע
- **תרגום:** חתר / ביקע
- **פרק ופסוק:** בראשית כ"ב, ג'
- **הקשר:** אברהם חותר עצים לקורבן העולה

- **מילה:** עולה
- **תרגום:** קורבן (שנשרף על המזבח)
- **פרק ופסוק:** בראשית כ"ב, ב'

◀ **הקשר:** אלוהים מצווה על אברהם להעלות את יצחק לעולה

◀ **מילה:** הנבי

◀ **תרגום:** אני כאן, מוכן ומזומן לפקודתך

◀ **פרק ופסוק:** בראשית כ"ב, א' / ז' / י"א

◀ **הקשר:** אברהם אומר ביטוי זה שלוש פעמים – לאלוהים, ליצחק ולמלאך ה'

◀ **מילה:** המאכלת

◀ **תרגום:** סכין שחיטה חדה מאוד

◀ **פרק ופסוק:** בראשית כ"ב, ו'

◀ **הקשר:** אברהם נושא את המאכלת ואת האש בידיו בדרך לעקדה

◀ **מילה:** ויעקוד

◀ **תרגום:** קשר (קשירה חזקה)

◀ **פרק ופסוק:** בראשית כ"ב, ט'

◀ **הקשר:** אברהם קושר את יצחק על המזבח; המילה "עקדה" נגזרת מכאן

◀ **מילה:** איל

◀ **תרגום:** כבש / בעל חיים עם קרניים

◀ **פרק ופסוק:** בראשית כ"ב, י"ג

◀ **הקשר:** אברהם רואה איל שנאחז בסבך בקרניו ומקריב אותו במקום יצחק

◀ **מילה:** נערים (נעריו)

◀ **תרגום:** משרתים / עבדים

◀ **פרק ופסוק:** בראשית כ"ב, ג'

◀ **הקשר:** אברהם לוקח את שני נעריו (משרתיו) איתו לדרך

◀ **מילה:** לספוד

◀ **תרגום:** להספיד (לומר דברים על הנפטר)

◀ **פרק ופסוק:** בראשית כ"ג, ב'

◀ **הקשר:** אברהם בא לספוד לשרה ולבכותה

-
- **מילה:** לבכותה (עם כ' קטנה)
 - **תרגום:** לבכות עליה
 - **פרק ופסוק:** בראשית כ"ג, ב'
 - **הקשר:** הכ"ף הקטנה מרמזת לפי פרשנים שאברהם לא בכה הרבה אלא מיהר לפעול ולמצוא קבר
-

- **מילה:** גר ותושב
 - **תרגום:** זר שהתיישב במקום (לא אזרח, אין לו זכויות על הקרקע)
 - **פרק ופסוק:** בראשית כ"ג, ד'
 - **הקשר:** אברהם מכנה את עצמו כך כשפונה לבני חת לבקש חלקת קבר
-

- **מילה:** נשיא אלוהים
 - **תרגום:** אדם מכובד מאוד / שליח של אלוהים
 - **פרק ופסוק:** בראשית כ"ג, ו'
 - **הקשר:** בני חת מכנים כך את אברהם – מעמד גבוה יותר ממה שאברהם ייחס לעצמו
-

- **מילה:** פגעו לי
 - **תרגום:** קבעו/תאמו לי פגישה
 - **פרק ופסוק:** בראשית כ"ג, ח'
 - **הקשר:** אברהם מבקש מבני חת לתווך בינו לבין עפרון בן צוחר
-

- **מילה:** וישתחו
 - **תרגום:** השתחוה (כרע כסימן כבוד / תודה)
 - **פרק ופסוק:** בראשית כ"ג, ז' + י"ב
 - **הקשר:** אברהם משתחוה פעמיים לבני חת כסימן כבוד והכרת תודה
-

- **מילה:** מקנה (למקנה)
 - **תרגום:** קנייה / רכישה
 - **פרק ופסוק:** בראשית כ"ג, י"ח
 - **הקשר:** השדה קם "לאברהם למקנה" – הפך לרכושו דרך קנייה
-

טכניקת מענה על שאלות

- ⚠ **שימו לב להוראות הפעולה בשאלה:** אם כתוב "הביאו ראיות" – צריך לצטט מהפסוקים. אם כתוב "הסבירו" – צריך להסביר במילים שלכם. לעתים יש שתי פעולות בשאלה אחת (ציטוט + הסבר) – חובה לעשות את שתיהן.
- ⚠ **"ראיה" = ציטוט מהפסוקים.** תמיד לצטט את המילים הרלוונטיות בלבד, לא להעתיק פסוקים שלמים.
- ⚠ **לדייק בציטוט:** לצטט רק את המילים הנחוצות, לא להעתיק פסוק שלם. להוכיח לבוחן שמבינים את הטקסט.
- ⚠ **תשובה לסעיף ראשון ולסעיף שני לא יכולה להיות זהה** – כל סעיף דורש תשובה שונה.
- ⚠ **להתמקד בטווח הפסוקים שהשאלה נותנת** – לקרוא את כל הפסוקים שנדרשים אך לענות רק מתוך הטווח שצוין.

פסוקים ומושגים חשובים לדעת

- ⚠ **בראשית כ"א, י"ב-י"ג** – ההבטחות לגבי יצחק וישמעאל; "כי ביצחק יקרא לך זרע" ו"לגוי אשימנו".
- ⚠ **בראשית כ"ב, א'** – "והאלוהים ניסה את אברהם" – אנחנו (הקוראים) יודעים שזה ניסיון, אברהם לא יודע.
- ⚠ **בראשית כ"ב, ב'** – הציווי ההדרגתי: "קח נא את בנך, את יחידך, אשר אהבת, את יצחק" – אמצעי אומנותי: הדרגתיות מהכלל אל הפרט.
- ⚠ **בראשית כ"ב, ג'** – ריבוי פעולות (שישה פעלים) – אמצעי אומנותי שמעיד על סערת רגשות.
- ⚠ **בראשית כ"ב, ח'** – "וילכו שניהם יחדיו" – ביטוי חוזר, מופיע גם בפסוק ו'. פעם ראשונה: הליכה פיזית. פעם שנייה: הליכה בהסכמה.
- ⚠ **בראשית כ"ב, י"י-י"ב** – המלאך עוצר את אברהם. **קושי חשוב:** אלוהים שולח למשימה, אבל מלאך ה' (לא אלוהים) עוצר. מכאן ואילך אלוהים לא מדבר עם אברהם ישירות.
- ⚠ **בראשית כ"ב, י"ט** – "וישב אברהם בבאר שבע" – **קושי:** יצחק לא מוזכר כחוזר עם אברהם. הם נפרדים.
- ⚠ **בראשית כ"ג** – השורש "נתן" כמילה מנחה: אברהם מתכוון לקנות, בני חת רוצים לתת בחינם.
- ⚠ **"גר ותושב" מול "נשיא אלוהים"** – ניגוד בין הכינוי שאברהם נותן לעצמו לבין הכינוי שבני חת נותנים לו. משמעות חברתית-משפטית.

אמצעים אומנותיים שנלמדו בפרק

- ⚠ **הדרגתיות** – בציווי העקדה (כ"ב, ב').
- ⚠ **ריבוי פעולות** – בפסוק ג' בפרק כ"ב (שישה פעלים).
- ⚠ **ביטוי חוזר** – "וילכו שניהם יחדיו" (כ"ב, ו' ו-ח'); "הנני" (שלוש פעמים); שורש "נתן" (פרק כ"ג).
- ⚠ **מילה מנחה** – שורש שחוזר יותר מפעמיים ויש לו משמעות מרכזית בסיפור.

⚠ **פירוש מיינסטרים:** אברהם עמד בניסיון, הוכיח אמונה מוחלטת באלוהים.

⚠ **פירוש חתרני:** אולי אלוהים ציפה שאברהם יתנגד (כמו שהתנגד על סדום ועמורה), ולכן לא מדבר איתו יותר. יצחק נפרד ממנו כי מאוכזב שאביו לא נלחם עליו.

⚠ **לפי חז"ל:** יצחק היה כבן 37-40 בזמן העקדה – כלומר לא ניתן היה לעקוד אותו ללא הסכמתו. **חשוב:** ידע מחז"ל לא נכתב בתשובת בגרות ממלכתית אלא אם השאלה מבקשת זאת במפורש.

⚠ **הבחנה חשובה:** "לדעתך" = אפשר להביע דעה אישית עם נימוק. "לפי הכתוב" / "לפי הפרק" = רק מה שכתוב בטקסט.

אזהרות המורה

⚠ לא לכתוב בסלנג בתשובות בגרות (מותר בסיכומים, לא במבחן).

⚠ בבחינה ממלכתית – לא להוסיף ידע מחז"ל או מדרשים אלא אם השאלה מבקשת זאת.

⚠ להצמד לטקסט: אפשר לפרש, אבל תמיד לנמק על סמך הכתוב.

⚠ כשכותבים "לדעתי" – כל דעה נכונה כל עוד מנומקת.